

بررسی راهبردهای برگردان اسامی خاص در ترجمهٔ رمان‌ها از انگلیسی به فارسی

سیدمحمد حسینی‌معصوم (استادیار گروه زبانشناسی و زبان‌های خارجی دانشگاه پیام نور، نویسنده مسؤل)

hosseinimasum@pnu.ac.ir

آزاده شاه‌بایی (کارشناس ارشد مترجمی زبان انگلیسی (دانشگاه آزاد اسلامی قوچان)

azadehshahbaiki@yahoo.com

چکیده

یکی از مسائل ترجمه که موردتوجه بسیاری از محققان بوده است، ترجمهٔ اسامی خاص از یک زبان به زبان دیگر می‌باشد. در ترجمه، اسامی خاص از اهمیت زیادی برخوردار هستند؛ زیرا، انتخاب آن‌ها در برخی از متون به‌ویژه متون داستانی دارای کنایات و تلمیحات تاریخی و فرهنگی است که توجه‌نداشتن به آن در فرایند ترجمه، باعث تضعیف یا محو لایه‌های پنهان معنایی موردنظر نویسنده می‌شود. تفاوت‌های فرهنگی، هدف از ترجمه و نیز نوع متن در ترجمهٔ اسامی خاص نقش عمده‌ای ایفا می‌کنند. در این مقاله سعی داریم تا به بررسی راهبردهای به‌کاررفته در برگردان اسامی خاص موجود در رمان‌های آرزوهای بزرگ، روزگار سخت، و سپس هیچکس نبود، براساس مدل سارکا (۲۰۰۷) که حاوی پنج راهبرد است، پردازیم. این راهبردها عبارت‌اند از: آوانویسی، نویسه‌گردانی، جایگزینی، ترجمهٔ ناقص (ترجمهٔ گزینشی) و حذف. با این هدف، ۱۰۰ اسم خاص از متن اصلی رمان‌ها انتخاب شدند و با ترجمهٔ فارسی مقابله شدند. پس از بررسی و مقایسه مشخص شد که‌نسخه‌برداری بیشترین کاربرد را در ترجمه از زبان انگلیسی به زبان فارسی داشته است (۶۸/۲٪) و پس از آن، به‌ترتیب از آوانویسی (۱۸/۰۶٪) و ترجمهٔ ناقص (۱۳/۶۶٪) استفاده شده است.

کلیدواژه‌ها: اسامی خاص، راهبردهای ترجمه، آوانویسی، نویسه‌گردانی، جایگزینی.

۱. مقدمه

در جامعهٔ جهانی امروز، ترجمه نقش بسزایی ایفا می‌کند. از مهم‌ترین نقش‌های ترجمه، فراهم‌آوردن زمینهٔ تعامل بین افرادی است که زبان‌های مختلف دارند. ترجمه عبارت است از

جایگزینی مفاهیم یک زبان (زبان مبدأ) با مفاهیم معادل آن در زبان دیگر (زبان مقصد) (ماندی، ۲۰۰۸). هدف ترجمه، انتقال معنا از زبانی به زبان دیگر است. اهمیت نقش مترجم در این فرایند انکارناپذیر است. مترجم طی فرایند ترجمه باید اصول متفاوتی را در نظر گیرد که مهم-ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. اصل امانت: انتقال پیام اصلی نویسنده به بهترین شکل به زبان مقصد؛
۲. اصل دقت و نکته‌سنجی: انتخاب بهترین معادل و جلوگیری از هرگونه شتاب‌زدگی و خطا؛ مانند شباهت ظاهری؛
۳. اصل وفاداری: وفاداری به نویسنده اصلی و افکار و عقاید او؛
۴. اصل صداقت: پرهیز از به‌کاربردن نکات و اصطلاحات انحرافی و بیان مفهوم به صورت کامل و صحیح. (هژبرنژاد، ۱۳۷۲)

توانایی نداشتن مترجم در درک مفهوم و نیز دریافتن معادل مناسب، منجر به شکل‌گیری ترجمه غیرقابل قبول می‌شود. یکی از مسائل مهم در ترجمه، به مقوله ترجمه اسامی خاص از یک زبان به زبان دیگر مربوط می‌شود. در ترجمه اسامی خاص، مترجمان با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند. برگردان نامناسب اسامی خاص موجب به‌وجود آمدن ترجمه‌ای غیرطبیعی و نامأنوس می‌شود و به‌طور طبع چنین ترجمه‌ای تأثیری مشابه با آنچه متن اصلی بر روی مخاطب زبان مبدأ دارد، بر روی مخاطب مقصد نخواهد داشت.

اسامی خاص کلماتی هستند که به شخص، مکان یا نهاد معینی اشاره می‌کنند. این کلمات دارای مرجع واحدی هستند که برای سخنگو یا شنونده شناخته شده است و اغلب در نوشتار [زبان انگلیسی] با حروف بزرگ شروع می‌شوند؛ از جمله: *New York, Atlantic Ocean, Nina Hyams* (فرامکین، رادمن و هایمز، ۲۰۰۳). در این مقاله، در نظر داریم تا به بررسی راهبردهای مختلف ترجمه اسامی خاص رمان‌های *آرزوهای بزرگ*، روزگار سخت، و سپس هیچکس نبود براساس مدل سارکا^۱ (۲۰۰۷) که حاوی پنج راهبرد است، پردازیم. این راهبردها عبارت‌اند از:

1. Särkkä

آوانویسی، نویسه‌گردانی، جایگزینی، ترجمه ناقص (ترجمه بخشی) و حذف. با این هدف، ۱۰۰ مورد اسامی خاص از متن اصلی رمان‌ها انتخاب گردیدند و با ترجمه فارسی مقابله شدند.

۲. پیشینه تحقیق

در فرایند ترجمه و انتقال پیام از یک زبان به زبان دیگر، چالش‌های مختلفی پیش روی مترجمان است. یکی از مسائل مهم در ترجمه که مترجمان را با مشکلاتی مواجه می‌سازد، به مقوله برگردان اسامی خاص از یک زبان به زبان دیگر مربوط است. در این بخش، به تعریف اسامی خاص و انواع آن و نیز چگونگی ترجمه اسامی خاص می‌پردازیم.

۲.۱. اسامی خاص

محققان و نظریه‌پردازان ترجمه تعاریف مختلفی از اسامی خاص ارائه نموده‌اند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم. به عقیده نرد (۲۰۰۳)، اسامی کلماتی هستند که به مرجع واحدی هویت می‌بخشند. به بیان دیگر، وظیفه اصلی اسامی، هویت‌دادن به شخص، حیوان، مکان و اشیاء است. اسامی مستقیماً به یک مرجع واحد و واقعی اشاره دارند. این اسامی ممکن است توصیفی نباشند؛ اما حاوی اطلاعات مهمی هستند.

به‌طورکلی، اسامی به دو دسته تقسیم می‌شوند: اسامی عام و اسامی خاص. اسامی عام اسامی‌ای هستند که مرجعشان دسته‌ای از پدیده‌ها می‌باشند و به عقیده متیوس (۱۹۹۷)، کاربرد این اسامی محدود به اعضای یک طبقه یا گروه نیست؛ مانند اسب. اسامی خاص آن اسامی‌ای هستند که مرجع واحدی دارند؛ مانند: John, London (سارکا، ۲۰۰۷). متیوس (۱۹۹۷)، به نقل از میزانی، (۲۰۰۸) نیز اسامی خاص را این‌گونه تعریف می‌کند: اسم یک شخص یا گروهی از افراد که به‌وسیله آن اسم، از یکدیگر متمایز می‌شوند. یادگیری و یادآوری اسامی خاص نسبت به اسامی عام مشکل‌تر است. این اسامی منحصر به فرد و بی‌معنا هستند (بارتن و بروس، ۱۹۹۲). به اعتقاد نیومارک (۱۹۸۸)، اسامی انسان‌ها و اشیاء، خارج از زبان‌ها هستند. این اسامی متعلق به دایره‌المعارف هستند؛ نه فرهنگ‌لغت.

۲.۲. تقسیم‌بندی اسامی خاص

پژوهشگران مختلف از دیدگاه‌های زبان‌شناختی، ادبی و فرهنگی به بررسی و پژوهش در زمینه اسامی خاص و ویژگی‌های آن پرداخته‌اند. محققان با توجه به جایگاه اسامی خاص در

متون مختلف و چالش‌هایی که برای مترجمان فراهم می‌آورند، تقسیم‌بندی‌های مختلفی از آن ارائه کرده‌اند که در این بخش به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

- براساس تقسیم‌بندی نیومارک (۱۹۸۸) اسامی خاص به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱. اسامی اشخاص؛ ۲. اسامی اشیاء؛ ۳. اصطلاحات جغرافیایی. در یک تقسیم‌بندی کلی، میرزاسوزنی (۱۳۸۷) اسامی را براساس معنا و مفهوم دربرگیرنده آنان، به چهار گروه زیر تقسیم می‌کند:
۱. واقعی^۱، که برای نامیدن اشیاء و اجسام موجود در محیط اطراف به‌کار می‌روند؛
 ۲. مجازی^۲، که برای نامیدن اسامی به‌گونه‌ای فراتر از زبان معمول به‌کار گرفته می‌شوند. بسیاری از اسامی در این گروه قرار می‌گیرند؛
 ۳. فنی^۳، که برای نامیدن واژه‌های علمی یا تخصصی یا واژگان معمول در رشته‌های خاص و زبان حرفه‌ای^۴ استفاده می‌شوند؛
 ۴. عامیانه^۵، که به‌صورت غیررسمی توسط عوام به‌کار برده می‌شوند.

۳.۲. ترجمه اسامی خاص

مترجم در مواجهه‌شدن با مشکلاتی که در حین ترجمه از یک زبان به زبان دیگر سر راه او قرار می‌گیرند، از روش‌های مختلفی استفاده می‌کند. ترجمه اسامی خاص برای مترجم، نکته‌ای مهم است که تا حد زیادی بر کیفیت ترجمه تأثیر می‌گذارد. مترجم همواره با مشکل یافتن معادل مناسب برای اسامی خاص روبه‌رو است.

به عقیده نیومارک (۱۹۹۸)، نام و نام‌خانوادگی افراد معمولاً بدون تغییر به زبان مقصد منتقل می‌شود؛ به این ترتیب، ملیت آن‌ها حفظ می‌شود، اما در برخی از موارد خاص، اسامی افرادی نظیر پادشاهان، پاپ، شخصیت‌های برجسته یونان، رم و رنسانس و شخصیت‌های خیالی در افسانه‌های ملی، ممکن است ترجمه شوند. سایر اسامی خاص، و عمدتاً اسامی مربوط به

-
1. Concrete
 2. Figurative
 3. Technical
 4. Jargon
 5. Slang

ادبیات باستانی، با املا یا تلفظ زبان مقصد منتقل می‌شوند؛ برای مثال، کلمه لاتین Horatius که در انگلیسی به Horace تبدیل شده است. در شرایطی که مفهوم و نیز ملیت اهمیت دارند، ترجمه و طبیعی‌سازی ممکن است با هم جفت شوند. همچنین، نیومارک بر این باور است که اسامی خاصی که بار معنایی خاصی ندارند، باید به همان شکل از زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل شوند؛ اما در مواردی که اسم بار معنایی خاصی دارد، مترجم باید از راهبردی غیر از انتقال استفاده کند. افزون‌براین، او معتقد است که نام اشیاء شامل علامت‌های تجاری، برندها و املاک معمولاً به همان شکل به زبان مقصد منتقل می‌شوند. برای ترجمه نام‌های جغرافیایی نیز باید در اطلس‌ها و منابعی از این قبیل به دنبال معادل مشابه بود.

میرزاسوزنی (۱۳۸۷) معتقد است مشکلات و نارسایی‌های موجود در ترجمه اسامی خاص، ریشه در ضعف مترجم در فهم و برگردان مناسب واژگان و عبارات از یک زبان به زبان دیگر و نیز عواملی چون ناآگاهی و غفلت مترجم از معنا و مفهوم دقیق عبارت مورد نظر یا ناتوانی او در انتقال صحیح مفهوم دارد. او در ترجمه اسامی خاص مربوط به اشخاص، عوامل مختلفی را مؤثر می‌داند که عبارت‌اند از: طنز، مسائل تاریخی و فرهنگی، سنن اجتماعی، القاب و شخصیت‌های علمی، سیاسی، مذهبی و تاریخی.

به‌باور ورمز (۲۰۰۱)، مشکلات ترجمه اسامی خاص مربوط به اشخاص، به یکی از موارد زیر مربوط می‌شود:

۱. ترجمه اسامی شخصیت‌های مشهور تاریخی؛
۲. نشانه‌های جنسیت اشخاص؛
۳. نشانه‌های روابط فامیلی؛
۴. ترجمه نام‌ها در ادبیات فانتزی.

مترجم هنگام مواجهه با مشکلاتی که در حین ترجمه یک متن پیش می‌آیند، از شیوه‌هایی استفاده می‌کند که به آن‌ها راهبردهای ترجمه^۱ گفته می‌شود (کرینگز، ۱۹۸۶). برای ترجمه اسامی خاص، انگاره‌های مختلفی ارائه شده است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

سارکا (۲۰۰۷) چهار راهبرد برای ترجمه اسامی خاص ارائه کرده است:

۱. اسامی خاص می‌توانند به صورت کامل از زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل شوند. استفاده از نویسه‌گردانی و آوانویسی نیز بسته به زبان‌ها می‌تواند صورت گیرد [که در این مقاله به صورت دو راهبرد مجزا در نظر گرفته شده‌اند]؛

۲. بخشی از این اسامی می‌توانند به زبان مقصد منتقل شوند و بخش دیگر آن ترجمه شوند [ترجمه ناقص یا ترجمه جزئی]؛

۳. اسم خاص مورد نظر می‌تواند با اسامی کم‌وبیش متفاوت زبان مقصد جایگزین شود [جایگزینی]؛

۴. این اسامی می‌توانند کاملاً حذف شوند [حذف].

به گفته نرد (۲۰۰۳)، نگاهی اجمالی به متون ترجمه‌شده نشان می‌دهد مترجمان برای ترجمه اسامی خاص، از شیوه‌های مختلفی از جمله آوانویسی، جایگزینی و حذف استفاده می‌کنند. او مدل خاصی برای ترجمه اسامی خاص ارائه نمی‌کند؛ اما معتقد است که برای ترجمه این نوع اسامی، استفاده از اسامی فرهنگ مقصد مرسوم است. با این حال، تاجایی که تشخیص این ممکن باشد که اسم خاص مثلاً به کدام مکان اشاره دارد، مترجم می‌تواند از شکل رایج واژه در فرهنگ و زبان مبدأ استفاده کند. او اضافه می‌کند که هرگاه کاربرد اسم خاص محدود به شناخت یک مرجع منحصر به فرد باشد، معیار ترجمه این است که برای مخاطبان مقصد، قابل درک باشد؛ اما او اعتقاد دارد که در متون فانتزی همه چیز به این سادگی نیست؛ در این متون فرض بر این است که هیچ اسم خاصی فاقد اطلاعات مفید نیست. اگر این اطلاعات روشن و صریح باشند (مانند اسامی توصیفی)، می‌تواند با در نظر گرفتن فرهنگ، ترجمه شوند؛ اما اگر این اطلاعات ضمنی باشند، در هنگام ترجمه این جنبه‌شان را از دست می‌دهند.

1. Translation strategies

شالتز^۱ (۱۹۹۱) نیز براساس مطالعات تاریخی - توصیفی، برای ترجمه اسامی اشخاص پنج شیوه را پیشنهاد کرده است:

۱. انتقال مستقیم^۲، که در این شیوه صورت زبان مبدأ حفظ می‌شود؛ مانند Somerset به سامرست؛
۲. اقتباس^۳، که در این شیوه نام با قوانین املائی و تلفظ زبان مقصد سازگار می‌شود؛ مانند Boundarby به باندربی؛
۳. جایگزینی^۴، که نام موردنظر با معادلش در زبان مقصد جایگزین می‌گردد؛ برای مثال، نام انگلیسی John، در آلمانی با Hans جایگزین می‌شود؛
۴. ترجمه معنایی^۵، در این شیوه معنای کلمه و معنای ضمنی آن به زبان مقصد برگردانده می‌شوند؛ مانند خیابان دانشگاه به University Street؛
۵. ترجمه موارد هنری^۶، که در این شیوه مترجم از تدابیری که برای ساخت کلمه در زبان مبدأ استفاده شده است، در ترجمه آن استفاده می‌کند.

هروی و هیجینز^۷ (۱۹۸۶) برای ترجمه اسامی خاص راهبردهای زیر را ارائه کرده‌اند:

۱. غرابت‌گرایی^۸، که طی فرایند ترجمه، نام بدون تغییر می‌ماند و هیچ‌گونه جابه‌جایی فرهنگی صورت نمی‌گیرد؛ مانند Emma Gordon به اما گوردون؛
۲. نویسه‌گردانی^۹، که نام برای مطابقت با قوانین آوایی و نوشتاری زبان مقصد تغییر می‌یابد؛ مانند Smith به اسمیت؛
۳. جابه‌جاسازی فرهنگی^{۱۰}، که در این شیوه اسم خاص زبان مبدأ با یک نام در زبان مقصد که همان مضمون و مفهوم را دارد، جابه‌جا می‌شود. به عبارت دیگر، اسامی موجود در متن اصلی با اسامی بومی

-
1. Schultze
 2. Direct transfer
 3. Adaptation
 4. Substitution
 5. Semantic translation
 6. Transfer of an artistic device
 7. Hervey & Higgins
 8. Exotism
 9. Transliteration
 10. Cultural transplantation

زبان مقصد جابه‌جا می‌شوند که معادل تحت‌اللفظی آن نیستند؛ اما بار فرهنگی مشابهی دارند؛ مثلاً در ترجمه‌ای از شاهنامه، اسم خاص «اسفندیار» به «آشیل» ترجمه شده است. این دو شخصیت، هر دو پهلوان بودند و هر دو یک نقطه‌ضعف جسمانی داشتند؛ چشم اسفندیار و پاشنه آشیل (تجلی، ۱۳۷۹، به نقل از پیرنجم‌الدین و اردودری، ۱۳۸۶).

فرناندز^۱ (۲۰۰۶) نیز راهبردهایی برای ترجمه اسامی خاص مربوط به اشخاص به صورت زیر ارائه کرده است:

۱. ترجمه^۲: در این راهبرد معنای گرفته‌شده از زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل می‌شود؛ مانند خیابان دانش‌آموز به Student Street؛

۲. نسخه‌برداری^۳: اسم خاص عیناً و بدون سازگارسازی از نظر املائی، از زبان مبدأ به زبان مقصد منتقل می‌شود؛ مانند Alice King که بدون هیچ تغییری به زبان عربی منتقل می‌شود؛ با وجود اینکه دو زبان الفبای متفاوتی دارند؛

۳. آوانویسی^۴: اسم خاص با حروف معادل در زبان مقصد نوشته می‌شود و تغییراتی از قبیل افزایش و جابه‌جایی مکان حروف نیز ممکن است، صورت گیرد؛ مانند Matthew به ماتیو؛

۴. بازآفرینی^۵: در این شیوه نام جدیدی در زبان مقصد تولید می‌شود که تأثیر مشابهی با اثر آن نام در زبان مبدأ، بر روی مخاطبان زبان مقصد بگذارد؛ برای مثال، Mr. Ollivander که به Sr. Olivares ترجمه شده است؛

۵. جایگزینی^۶: یک نام در زبان مبدأ با یک نام در زبان مقصد جایگزین می‌شود که ممکن است از لحاظ معنایی و فرم هیچ‌گونه ارتباطی به هم نداشته باشند؛

۶. حذف^۷: در این شیوه کل نام یا بخشی از آن در زبان مقصد حذف می‌شود؛

-
1. Fernandes
 2. Rendition
 3. Copy
 4. Transcription
 5. Recreation
 6. Substitution
 7. Deletion

۷. اضافه^۱: در هنگام ترجمه اطلاعاتی به نام افزوده می‌شود تا برای مخاطبان مقصد قابل درک، مطلوب و قابل پذیرش شود؛

۸. جابه‌جایی مقوله‌ای^۲: این راهبرد، تغییر در مقوله‌های دستوری بدون تغییر در معنا است؛

۹. جایگزینی آوایی^۳: در این شیوه، خصوصیات آوایی نام در زبان اصلی، در زبان مقصد تقلید می‌شود. به عبارت دیگر، اسم خاص در زبان اصلی با یک نام در زبان مقصد که از نظر آوایی شبیه آن باشد جایگزین می‌شود؛

۱۰. مطابقت فرهنگی^۴: در این راهبرد، ترجمه مرسوم نام در زبان مقصد پذیرفته می‌شود. این شیوه در مورد شخصیت‌های تاریخی و ادبی و نیز در مورد نام‌های جغرافیایی به کار می‌رود.

نیومارک (۱۹۸۸) برای ترجمه اسامی جغرافیایی، سه راهبرد پیشنهاد می‌کند: ترجمه^۵، آوانویسی^۶ و تغییر. نمونه‌هایی از ترجمه اسامی جغرافیایی به این صورت است: Judi (کوهی که کشتی حضرت نوح (ع) بر آن فرود آمد)، آارات و Jericho (نام شهری در اردن) به «اریحا» ترجمه شده‌اند (ابریشمی، ۱۳۸۴، به نقل از میرزاسوزنی، ۱۳۸۷). مثال‌های زیر نیز همین گونه‌اند:

جدول ۱. نمونه‌هایی از ترجمه اسامی جغرافیایی (میرزاسوزنی، ۱۳۷۸)

Damascus	دمشق
The Hague	لااه
Beth leem	بیت‌اللحم
Delhi	دهلی
The English Channel	دریای مانش
Tigris and Euuprates	دجله و فرات

1. Addition
2. Transposition
3. Phonological Replacement
4. Conventionality
5. Translation
6. Transcription

۲. ۴. پژوهش‌های کاربردی

تاکنون پژوهش‌های فراوانی در زمینه اسامی خاص انجام شده‌اند که نشان‌دهنده اهمیت این نوع اسامی هستند. در پژوهشی، عنابی‌سراب و اشراق (۱۳۸۸) راهبردهایی را که مترجمان فارسی‌زبان برای برگردان اسامی خاص در ادبیات فانتزی نوجوانان به‌ویژه در دو مجموعه سفر *دلورا* و *سه‌گانه ارثیه* به‌کار برده‌اند، بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد آوانگاری و ترجمه، دو راهبرد اصلی به‌کاررفته هستند که نشانگر گرایش مترجم به دورنشدن از متن اصلی می‌باشند. این دو محقق، دلیل کاربرد محدودتر راهبرد جایگزینی و نیز ادغام دو راهبرد آوانگاری و ترجمه باهم را این می‌دانند که ادغام دو راهبرد منحصراً در ترجمه اسامی مکان‌ها استفاده شده است و کاربرد راهبرد جایگزینی نیز به موارد بسیار خاصی محدود شده که مترجم توانسته است با استفاده از منابع بافت فرهنگی واژه‌های جدیدی بیافریند. در رابطه با تغییر دستوری اسامی خاص در فرایند ترجمه، تحلیل داده‌ها نشان داد تفاوت‌های میان دو زبان، به‌ویژه تفاوت‌های معنایی، دلیل احتمالی این تغییرات است.

در مقاله‌ای، میرزاسوزنی (۱۳۷۸) برخی از مشکلات عمده در ترجمه اسامی خاص مانند نقصان یا کارایی نداشتن مترجم در فهم و برگردان مناسب واژگان و عبارات از یک زبان به زبان دیگر را بررسی کرده است و راهبردها و پیشنهادهایی را برای بهبود کیفیت در ترجمه اسامی خاص ارائه کرده است. در پژوهشی، سارکا (۲۰۰۷) به بررسی راهبردهای مختلف در ترجمه اسامی خاص در متون غیرفانتزی پرداخته و معتقد است که تأثیر موقعیت ارتباطی، عامل مهمی در انتخاب راهبرد مناسب در ترجمه اسامی خاص است. او عوامل مختلفی شامل هدف ترجمه، مخاطب احتمالی، فاصله متقابل فرهنگ مبدأ از فرهنگ مقصد را در ترجمه این اسامی مؤثر می‌داند. او پس از دسته‌بندی اسامی، به تمایز اسامی براساس مرجعشان می‌پردازد.

در پژوهش دیگری، شبانی (۲۰۰۸) به بررسی راهبردهای مورد استفاده در ترجمه اسامی خاص در بخش اسطوره‌ای *شاهنامه* فردوسی پرداخته است. این پژوهش بر روی سه ترجمه مختلف از این اثر و براساس مدل نیومارک (۱۹۸۸) انجام شد. هدف این تحقیق یافتن ترجمه‌ای است که از بین این سه ترجمه بیشتر توانسته باشد رنگ و بوی ملی متن اصلی را منتقل

نماید. نتیجه پژوهش وی نشان داد انتقال و طبیعی سازی، دو شیوه مورد استفاده در ترجمه اسامی خاص در هر سه ترجمه هستند. همچنین، نتایج این تحقیق نشان داد دیویس در مقایسه با دو مترجم دیگر موفق تر است؛ زیرا، بهتر توانسته است رنگ و بوی متن اصلی را منتقل کند. عایدالقحطانی (۲۰۱۰) نیز در مقاله اش به بررسی مباحث مربوط به ترجمه اسامی خاص در ادبیات فانتزی پرداخته است. او در این زمینه زبان های مختلف را با هم مقایسه کرده است.

۳. روش تحقیق

در این مقاله، چگونگی ترجمه اسامی خاص در رمان های *آرزوهای بزرگ* (ترجمه ابراهیم یونسی)، *روزگار سخت* (ترجمه حسین اعرابی) اثر چارلز دیکنز، و *سپس هیچکس نبود* (ترجمه ثریا قیصری) اثر آگاتا کریستی، از زبان انگلیسی به زبان فارسی بررسی می شود. در این پژوهش، ۱۰۰ اسم خاص از متن اصلی رمان های یاد شده انتخاب شدند که برای تشخیص راهبردهای مورد استفاده و میزان استفاده از هر یک از راهبردها، براساس مدل سارکا (۲۰۰۷) با ترجمه فارسی شان مقابله شدند.

۴. تجزیه و تحلیل داده ها

برای دستیابی به اهداف تحقیق حاضر، ۱۰۰ اسم خاص که از رمان های یاد شده انتخاب شدند، براساس مدل سارکا (۲۰۰۷) مورد بررسی قرار گرفتند. اسامی خاص انتخاب شده از این رمان ها، به همراه ترجمه و راهبرد مورد استفاده در ترجمه هر یک، در جداول زیر ارائه شده اند:

جدول ۲. داده های مربوط به رمان *روزگار سخت*

Hard Times					
ST	TT	Applied Strategy	ST	TT	Applied Strategy
Thomas Gradgrind	توماس گرادگریند	نسخه برداری	Benford	بنفورد	نسخه برداری
George	جورج	نسخه برداری	Josiah	جوسیا	نسخه برداری
Augustus	آگوستس	نسخه برداری	St. Giles	سنت جایل	نسخه برداری
John	جان	نسخه برداری	Jane	جین	نسخه برداری
Joseph	جوزف	نسخه برداری	Pod's END	پادز اند	نسخه برداری
Mr. Gradgrind	آقای گرادگریند	ترجمه ناقص	Pegasus	پگاسوس	نسخه برداری
Bitzer	بیتزر	نسخه برداری	Centaur	سنتار	نسخه برداری

Sissy Jupe	سیسی جیوپ	نسخه برداری	E. W. B. Childers	ای. دبلیو. بی چیلدرز	نسخه برداری
Cecilia Jupe	سیسیلیا جیوپ	نسخه برداری	Kidderminster	کیدرمینستر	نسخه برداری
Mr. M'Choakumchild	آقای مک چوکام چایلد	ترجمه ناقص	Emma Gordon	اما گوردون	نسخه برداری
Professor Owen	پروفیسور اون	ترجمه ناقص	Sparsit	اسپارسیت	آوانویسی
Coketown	کوک تاون	نسخه برداری	Pauler	پالر	نسخه برداری
Piter Piper	پیتراپایپر	نسخه برداری	Scadger	اسکادجر	نسخه برداری
Sleery	اسلیری	نسخه برداری	Calais	کلائیس	آوانویسی
Josephine	جوزفین	نسخه برداری	De Foe	دی فو	نسخه برداری
Merrt legs	مری لگه	آوانویسی	Gold Smith	گلداسمیت	آوانویسی
Boundarby	باندربی	آوانویسی	Stephan Blackpool	استفان بلاک پول	آوانویسی

جدول ۳. داده‌های مربوط به رمان و دیگر هیچکس نبود

And Then Therewere None					
ST	TT	Applied Strategy	ST	TT	Applied Strategy
Wargrave	وارگریو	نسخه برداری	General Macarthur	ژنرال مک آرتور	آوانویسی
Somerset	سامرست	نسخه برداری	Spoof Leggard	اسپوف لگارد	نسخه برداری
Devon	دوون	نسخه برداری	Johny Dyre	جاننی دایر	نسخه برداری
Indian Island	ایندیان آیلند	آوانویسی	Elmer Robson	المر رابسون	نسخه برداری
Owen	اوون	نسخه برداری	Harley Street	هارلی استریت	نسخه برداری
Miss Gabrielle Turl	دوشیزه گابریل ترل	ترجمه ناقص	Super Sport Dalmain	سوپر اسپرت دالمین	نسخه برداری
Paddington	پدینگتون	آوانویسی	Tony Marston	تونی مارستون	نسخه برداری
Oakbridge	اوکبریج	نسخه برداری	Mr. Blore	آقای بلور	ترجمه ناقص
Constance Culmington	کانستانس لمینگتون	آوانویسی	Rogers	راجرز	نسخه برداری
Vera Claythorne	ورا کلایتورن	آوانویسی	Cornwall	کورنوال	نسخه برداری
Cyril	سیریل	نسخه برداری	Torquay	تورکوی	آوانویسی
Philip Lombard	فیلیپ لومبارد	نسخه برداری	Dorset	دورست	نسخه برداری
Morris	موریس	نسخه برداری	Davis	دیویس	نسخه برداری
Emily Brent	امیلی برنت	نسخه برداری	Fred Narracott	فرد ناراکوت	نسخه برداری
Bellhaven Guest House	بلهاون گست هاوس	نسخه برداری	Luch Ness Monster	هیولای لاک نس	ترجمه ناقص

جدول ۴. داده‌های مربوط به رمان *آرزوهای بزرگ*

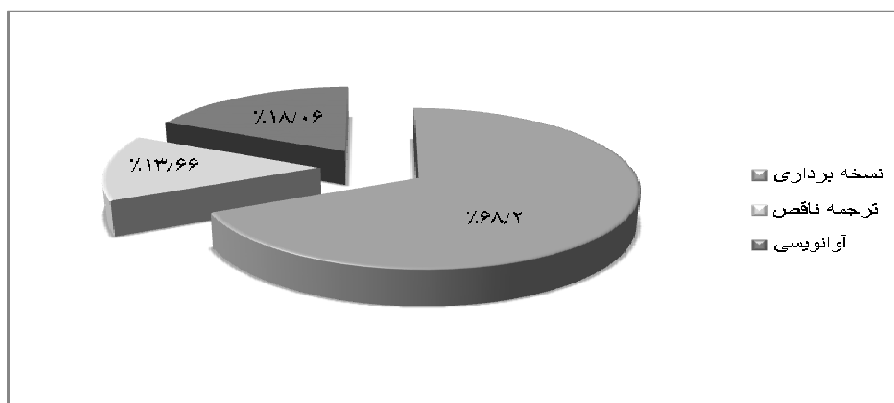
Great Expectation					
ST	TT	Applied Strategy	ST	TT	Applied Strategy
Pirrip	پیریپ	نسخه‌برداری	Satis	ساتیس	نسخه‌برداری
Pip	پیپ	نسخه‌برداری	Joseph	جوزف	نسخه‌برداری
Philip	فیلیپ	نسخه‌برداری	Estella	استلا	نسخه‌برداری
Mrs. Joe Gargery	خانم جو گارجری	ترجمه ناقص	Camilla	کامیلا	نسخه‌برداری
Georgiana	جورجیانا	نسخه‌برداری	Cousin Raymond	پسرعمو ریموند	ترجمه ناقص
Alexander	آلساندر	آوانویسی	Sarah Pocket	سارا پاکت	نسخه‌برداری
Bartholomew	بارتولومیو	آوانویسی	Tom	تام	نسخه‌برداری
Abraham	آبراهام	نسخه‌برداری	Matthew	ماتیو	آوانویسی
Tobias	تابیاس	ترجمه ناقص	Old Clem	بابا کلم	ترجمه ناقص
Roger	راجر	نسخه‌برداری	Orlik	اورلیک	نسخه‌برداری
Mr. Wopsle	آقای وسپل	ترجمه ناقص	Coriolanus	کوریلانوس	نسخه‌برداری
Mr. Hubble	آقای هابل	ترجمه ناقص	Mr. Trabb	آقای تراب	ترجمه ناقص
Uncle Pumblechook	عمو پامبلچوک	ترجمه ناقص	George Barnwell	جورج بارنول	آوانویسی
Noah	نوح	آوانویسی	Newgate	نیوگیت	نسخه‌برداری
Mark Antony	مارک آنتونی	نسخه‌برداری	Milwood	میل‌وود	نسخه‌برداری
Collins	کالینز	نسخه‌برداری	Camberwell	کامبرول	آوانویسی
Miss Havisham	میس هایشام	نسخه‌برداری	Glastonbery	گلاستن‌بری	نسخه‌برداری
Monor House	مانور هاوز	نسخه‌برداری	Bow Street	بو استریت	نسخه‌برداری

بررسی ۱۰۰ مورد از اسامی خاص رمان‌های *آرزوهای بزرگ*، *روزگار سخت*، و *سپس هیچکس نبود* و مقابله آن‌ها با ترجمه فارسی‌شان نشان داد سه راهبرد از راهبردهای مدل سارکا، در ترجمه اسامی خاص از زبان انگلیسی به زبان فارسی به کار رفته‌اند که عبارت‌اند از: نویسه‌گردانی، آوانویسی و ترجمه ناقص. میزان استفاده از هر یک از راهبردها در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۳. میزان استفاده از راهبردها در ترجمه اسامی خاص

راهبرد ترجمه	درصد
نسخه برداری	٪۶۸/۲
آوانویسی	٪۱۸/۰۶
ترجمه ناقص	٪۱۳/۶۶

شکل ۱. میزان استفاده از راهبردها در ترجمه اسامی خاص

۵. نتیجه گیری

یکی از مشکلات رایج در فرایند ترجمه، یافتن معادل برای اسامی خاص است. بخش عمده‌ای از این مشکلات ریشه در تفاوت‌های فرهنگی زبان‌های مختلف دارد. در این پژوهش به بررسی راهبردهای به‌کاررفته در ترجمه اسامی خاص مربوط به اشخاص در رمان‌های *آرزوهای بزرگ*، روزگار سخت، و سپس هیچکس نبود پرداخته شده است. بررسی اسامی خاص این سه رمان براساس مدل سارکا (۲۰۰۷) نشان داد مترجمان از راهبردهای مختلفی در ترجمه بهره برده‌اند. پس از بررسی و مقابله اسامی خاص در دو زبان و تجزیه و تحلیل داده‌ها، مشخص شد که ٪۶۸/۲ از راهبرد نسخه برداری استفاده شده که بیشترین کاربرد را داشته است و پس از آن نیز از آوانویسی (٪۱۸/۰۶)، ترجمه ناقص

(۱۳/۶۶٪) استفاده شده‌اند. همچنین، مشخص شد راهبردهای حذف و جایگزینی در ترجمه اسامی خاص این سه رمان کاربرد نداشته‌اند.

یافته‌های تحقیق نشان داد در ترجمه اسامی موارد مختلفی باید مورد توجه قرار گیرد. یکی از این موارد، توجه به مسائل فرهنگی است که در ترجمه اسامی خاص از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد. به همین دلیل آشنایی با فرهنگ هر دو زبان مبدأ و مقصد، از جمله مهم‌ترین مسائل در ترجمه اسامی خاص می‌باشد. آشنایی با فرهنگ هر دو زبان منجر به ارائه ترجمه‌ای مناسب‌تر می‌شود. یکی دیگر از مسائل مهم در این زمینه اهمیت پانویس است. صرف‌نظر از راهبرد مورد استفاده توسط مترجم، اسم خاص به همان صورتی که در زبان اصلی آمده است، باید در پانویس نوشته شود تا از به‌وجود آمدن هرگونه ابهامی جلوگیری شود و مخاطب بتواند برای کسب اطلاعات بیشتر از آن استفاده کند. توجه به این مورد در ترجمه متون علمی ضرورت بیشتری می‌یابد.

به‌طور کلی، با وجود مدل‌های مختلف برای برگردان اسامی خاص باید راهبردهایی اعمال شوند که بیشترین بار فرهنگی و معنایی را منتقل کنند. در ترجمه اسامی خاص، به صبر، حوصله و پشتکار مترجم نیاز است. آگاهی، ذوق و خلاقیت مترجم نیز در این زمینه نقش مهمی ایفا می‌نماید. در ترجمه اسامی خاص به‌عنوان یک قاعده اصلی، باید به عرف و سنت‌های متداول در زبان مقصد نیز توجه کرد. در ترجمه اسامی خاص، آگاهی، ذوق و خلاقیت مترجم می‌تواند در نتیجه کار و ارائه معادل مناسب، مؤثر باشد. تصمیم‌گیری در زمینه ترجمه یا ترجمه‌نکردن اسامی خاص بستگی به هدف ترجمه دارد. متون مختلف از جمله علمی، مذهبی، طنز و ... ترجمه‌های متفاوتی را می‌طلبند. هدف از ترجمه و اینکه چه جنبه‌ای از ترجمه مورد نظر است نیز در ترجمه این‌گونه اسامی نقشی اساسی دارد.

کتابنامه

- پیرنجم‌الدین، ح.، و اردودری، م. (۱۳۸۶). بررسی تلمیح اسامی خاص در ترجمه‌های انگلیسی گلستان. *مطالعات ترجمه*، ۵(۱۹)، ۲۲-۵.
- دیکنز، چ. (۱۳۵۱). *آرزوهای بزرگ* (چاپ چهارم). (ا. یونسی، مترجم). تهران: انتشارات نیل.
- دیکنز، چ. (۱۳۸۸). *آرزوهای بزرگ*. (ح. اعرابی، مترجم). تهران: مؤسسه انتشارات نگاه.

عنابی سراب، م. ر. و اشراق، ب. (۱۳۸۸). بررسی ترجمه اسامی خاص در رمان‌های ترجمه‌شده از انگلیسی به فارسی برای نوجوانان. *مطالعات ترجمه* ۷(۲۸)، ۹-۳۰.

کریستی، آ. (۱۳۷۵). *وسپس هیچکس نبود*. (ث. قیصری، مترجم). تهران: نشر سمیر.

میرزاسوزنی، صمد. (۱۳۷۸). ترجمه اسامی خاص، مشکلات و راهکارها. *مطالعات ترجمه* ۶(۲۱)، ۷-۲۴.

هژبرنژاد، ح. (۱۳۷۲). *آیین ترجمه*، تهران: انتشارات دو نور.

Burton, A. M., & Bruce, V. (1992). I Recognize Your Face But I Can't Remember Your Name: A Simple Explanation? *British Journal of Psychology*, 83(1), 45-60.

Dickens, Charles. (1860), *Great Expectations*. Retrieved February 18, 2013, from <http://www.planetpdf.com/>.

Fernandes, L. (2006). Translation of names in children s fantasy literature: Bringing young reader into play. Retrieved August 25, 2013, from <http://www.iatis.org/newvoices/issues/2006/fernandes-paper-2006.pdf>

Fromkin, V., Rodman, R. & Hymes, N. (2003). *An introduction to language*. United States: Thomson Heinle.

Hervey, S. & Higgins, I. (1992). *Thinking Translation*. London and New York: Routledge.

Krings, H. P. (1986). Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French. In J. House, & S. Blum-Kulka (Eds.), *Interlingual and intercultural communication* (pp. 263-275). Tübingen: Gunter Narr.

Mizani, Samira. (2008) Proper names and translation. *Translation Journal*. Retrieved May 23, 2012, from <http://accurapid.com/journal>

Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation*. London: Prentice Hall.

Nord, C. (2003). Proper names in translations for children; Alice in Wonderland as a Case in Point, *Meta*, 48(1), 182-196.

Särkkä, H. (2007). Translation of proper names in non-fiction texts. *Translation Journal*, 11(1), Retrieved February 6, 2013, from <http://accurapid.com/journal/39proper.htm>

Shabani, A. (2008). Translation of personal proper names in the Shahnameh of Ferdowsi. *Translation Journal*. Retrieved January 12, 2012, from <http://www.translationdirectory.com/articles/article1703.php>